

jetu, da smo stari, kulturi i slobodni narod, a ne tek od danas!

Radio - Zagreb javlja svaki čas, da se skupine srpske vojske predavaju po svim mjestima bez otpora. Teško je to za srpsku bahatost i hegemoniju, koja nas je mučila i ubijala kroz dvadeset i tri godine zajedničkoga života.

Ali u Mostaru, glavnom gradu Hercegovine, nalazi se velika srpska vojska, koja se ne će da preda Hrvatima. Tu je čitava divizija dobro naoružana. Ta je vojska sastavljena uglavnom od četnika, koji su prije nekog vremena obilazili hercegovačka sela s topovima i naperenim strojo - puškama htijući time jasno kazati Hrvatima, da se odazivlju u mobilizaciju, inače će topovi i strojnice progovoriti! Biskupov zamjenik pokojnik dr fra Leon Petrović i biskupov savjetnik don Andrija Matić otišli su u srpsku komandu u Mostaru i fra Leon rekao: «Gospodine generale! Ja razumijem vrlo dobro vaše raspoloženje, vaše osjećaje, vaš vojnički ponos, vašu vojničku zakletvu i vjernost svome kralju. Ali gospodine generalu, treba da i vi budete uvidjavni, da shvatite historijsku činjenicu novonastale situacije. Hrvatska je država tu. Nju su priznali njezini saveznici i mnoge druge države. Tu su vojske sila Osovine. Tu se formira i hrvatska vojska. Srbske su se armije drago voljno razoružale na teritoriju Nezavisne Države Hrvatske i hvala Bogu, nije bilo nigdje nesreća ni sukova. Vaše rodoljublje, vaša inteligencija, vaš razum govore vam, da nema smisla dalje držati situaciju nategnutom u Mostaru. Zahvalimo Bogu, da se možemo mirno razići kao braća, kad nismo mogli živjeti zajedno!»

General je odvratio na te riječi fra Leonove:

«Presvijetli gospodine generalni vikaru!

Hvala vam na vašim ljudskim i rodoljubnim riječima! Vaši su pogledi posve ispravni. Ja ne želim prolijevati bez potrebe krv ni Srba ni Hrva-

ta. I ja želim od srдца, da se stvar riješi na miran i ljudski način. Nam je svima žao, što je došlo eto dotle, da ne možemo živjeti u zajedničkoj državi. Ali ja moram čuvati čast naše vojske! Komu ću ja položiti oružje? Zar balavcima?! Tu još nema organizirane državne vlasti, da s njom pregovaram. Čekajmo, dok dodje vlast, pa ćemo onda s njom pregovorati».

Kad su se fra Leon i don Andrija vraćali od Komande, dočekala ih srpska policija, uvela u zatvor, grnula i nogom niza stepenice mrkloga zatvora. Umalo da nisu polomili vratove i noge! Ostali su u zatvoru više dana i s njima su postupali vrlo životinjski.

Radio Zagreb javio, što se odigralo u Mostaru. Nastala prava uzbuna i panika medju građanstvom. Tu je deset tisuća četnika i više! Tu još nema hrvatske vojske ni državne vlasti! Četnici mogu nas sada u svome bijesu i ludilu sve poklati kao zečeve. Strah zahvatio i sela po Hercegovini. Ustaška mladež organizirala na brzu ruku seosku miliciju. U njoj su vojnici, koji su pobjegli iz srpske vojske. Imadu tek vojničke puške s nekoliko naboja ili koju ručnu bombu. To ti je sve! Ali nema ni ta seljačka milicija zajedničkoga vodje, koji bi je vodio i njome ravnao. Sve su to obični vojnici, a nijedan časnik ili dočasnik!

Panika se širi sve više. Svi jednodušno tumače postupak mostarskoga generala i postupak policije s fra Leonom i don Andrijom ovako: Srbima se hoće vremena. Oni će se skupljati i formirati jedinice od razbijene njihove vojske i tada će početi akciju protiv hrvatske države iz Mostara ili iz kojega drugoga mjesta. Dok se formira hrvatska vojska, oni će nas poklati. Velika pogibao prijeti Hrvatima u Mostaru i selima oko Mostara, osobito fratrima na širokom Brijegu. Oni su i njihova glasovita gimnazija već odavna trn u očima vojske i

Srba! Oni će stići jedne noći i poklat će sve fratre i spalit samostan i gimnaziju!

To se tumačenje širilo munjevitom brzinom po okolnim selima. Panika i zle slutnje sve više obuzimale ljude i narod. Crkvena zvona zvone na zabunu. Narod se i seljačke milicija skuplja oko crkava i kreću na Mostar, da ga osvajaju. Grad leži u dubokoj kotlini Neretve, a oko njega su visoke gore. Stizu tisuće seljaka na povir Mostara i oprezno se spuštaju u nj. Ali vojska je budna i izabrala brežuljke po vinogradima oko biskupove kuće. Hrvati mogu navaljivati na grad samo s južne i zapadne strane. Kad je vojska opazila seljačke mase u noćnom mraku po cestama, koje dolaze sa širokoga Brijega i Ljubuškoga, tada je upalila u njih nekoliko bacača mina i topovskih hitaca. Seljaci imaju samo nekoliko strojnica i ručnih granata! Zasjele su prolaze i ukopali se među kamenje, da dočekaju vojsku, ako krene na široki Brijeg ili Ljubuški.

Vojska nije izlazila iz Mostara, po se seljačke milicije vraćale kućama. Ostavile su samo manje straže, da jave pokret vojske.

Ta se čarkanja vojske i seljačke milicije ponavljala svaku noć kroz desetak dana. Jedne noći planula najbliža sela Ilići i Viovići, koja su zapravo predgradje Mostara. Četnici ušli u ta sela i zapalili sve kuće hrvatskih seljaka, a poštedjeli srbske kuće. Tom prigodom narodu je izgorjelo sve, a nastradalo je životom i nekoliko čeljadi.

Seljačke se milicije spuštale s brda u grad, da tjeraju četnike. Razvila se borba na noževe i prsa! Huka, buka, kuknjava, plač i lelek prolama se noćnim mrakom po Mostaru i njegovoj okolici. Smrtni strah zahvaća narod sve više! Boje se i Srbi i Hrvati. Srbi manje, jer je još srbska vojska u gradu. Ali tko zna i tko jamči, da ne će ta vojska otići možda sutra, i jedne noći, a kud ćeš onda?!

* * *

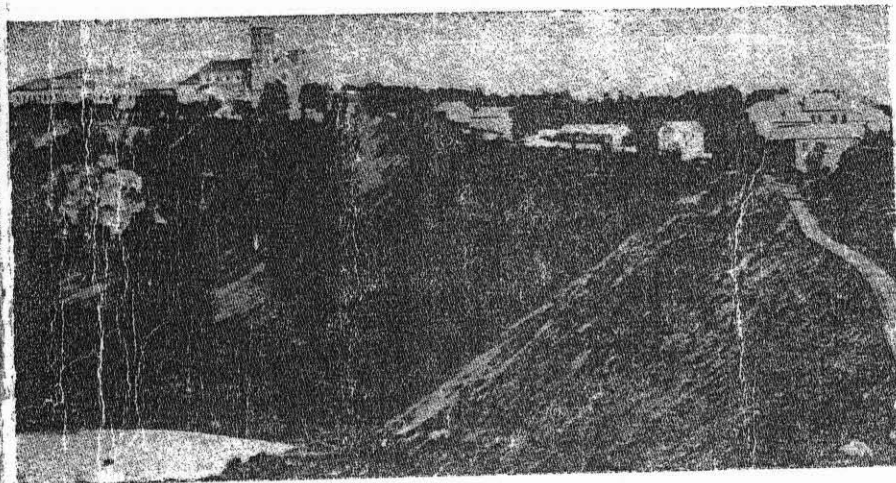
General pozvao dra fra Leona Petrovića, koji je uto bio izabran franjevačkim provincijalom, i rekao mu:

«Oče provincijale, predajem vam grad Mostar, a vi ga onda predajte svojoj državnoj vladi, kad stigne ovamo. Žalim, što je došlo do izgreda. Oružje ne će vojska položiti, jer mora čuvati svoju čast. Zbogom!»

Prošle noći prošla je kroz Mostar duga karavana teretnih kamiona, koji su vukli teško zlato beogradske vlade i dinastije Karadjordjevića! Nitko nije za to ni znao ni slutio. Radi toga je srpska vojska ostala tako dugo u Mostaru i radi toga nije htjela predati oružje Hrvatima, jer će ta vojska pratiti državno i kraljevo zlato u Crnu Goru i dalje do mora!

Dr Fra OTON KNEZOVIĆ

ŠIROKI BRIJEG

VALENCIA 1967.

Naklada Editorial DRINA
Apartado 5024
Madrid — España

Predgovor:
Prof Dr M. Dabo-Peranić